

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

een verstandelijke handicap herleid kon worden tot elementaire menselijke emoties, zoals jaloezie op een geslaagde broer of de frustratie om het feit dat iemand geen rijbewijs kan halen.

In het boek wordt aandacht besteed aan de gebruikelijke belangrijke thema's: acceptatie door ouders, druk op de partnerrelatie van de ouders, de invloed van kinderen met een verstandelijke handicap op broers en zussen, de macht van de hulpverleners en de problemen die dat met zich meebrengt. Ik mis een goede beschrijving van het dilemma tussen respect voor de persoon met de handicap en het besef van de invloed die bijvoorbeeld hulpverleners hebben. Er wordt te makkelijk gedaan alsof respect voor het verhaal van de persoon voldoende is, terwijl ieder die werkt met mensen met een handicap weet hoe afhankelijk deze mensen zijn van hulpverleners en hun normen en opvattingen, en van

de richting die ze worden opgeduwd, bewust of onbewust, verstandig of niet. Alhoewel je zou verwachten dat auteurs die de narratieve richting een warm hart toedragen aandacht zouden hebben voor de macht en invloed van hulpverleners op cliënten, staat daar niet veel over beschreven. En dat is een opvallende tegenstrijdigheid, want het is naïef te denken dat deze zaken geen rol spelen in het begeleiden van mensen met een verstandelijke handicap.

Ondanks deze kritische kanttekening is dit boek zeker de moeite waard. Ik hoop dat systeemtherapeuten hun schroom overwinnen en hun expertise ook in gaan zetten voor mensen met een verstandelijke handicap, en bovendien de persoon met de handicap zelf in de systeemgesprekken gaan betrekken.

Hans Bom

What is this thing called love? A guide to psychoanalytic psychotherapy with couples

Sarah Fels Usher (2008). London & New York: Routledge. 162 pp. € 32,-. ISBN 978-0-415-43384-6.

De auteur van dit boek over partnerrelatietherapie is een Canadese psychoanalytica die in Toronto haar praktijk heeft en een belangrijke rol speelt in psychoanalytische opleidingsprogramma's. Naast individuele analytische therapie heeft zij

een veeljarige ervaring als partnerrelatietherapeute.

Sarah Usher beoogt psychoanalytische psychotherapeuten een gids te bieden voor het werken met (echt)paren. Zij bespreekt weliswaar telkens heteroseksue-

ele paren, maar in het inleidend hoofdstuk geeft zij aan dat bij homoseksuele koppels gelijksoortige dynamieken spelen.

Op een weinig zwaarwichtige manier weet Usher zowel de theorie als de praktijk toegankelijk te maken, ook voor hen die niet uitvoerig psychoanalytisch geschoold zijn. Niet alleen illustreert zij de theoretische begrippen veelvuldig met ervaringen uit haar praktijk, zij leert haar tekst ook met toepasselijke cartoons. Ook laat zij zich in haar casusbesprekingen als persoon goed kennen: een betrokken, milde, realistische, zelfkritische en humorvolle vrouw.

Usher benadrukt dat in het analytisch denken en doen de betekenis van huidige én vroege(re) relaties steeds meer geaccentueerd wordt. De objectrelatietheorie zoals ontwikkeld door Margareth Mahler, Fairbairn, Melanie Klein en Winnicott krijgt de nodige aandacht; de primaire relaties van een kind, met zijn ouders en siblings, worden geïnternaliseerd en zijn het toetsmodel voor de latere intieme relaties, ook voor wat men tekort is gekomen of waarvoor men bang moet zijn. Tevens onderstreept zij het therapeutisch belang van een *holding environment*, een acceptatie en veiligheid biedende sociale omgeving. Kohut's zelfpsychologie en zijn visie op empathie komen aan de orde, en de intersubjectiviteit: wat zich afspeelt tussen therapeut en cliënt(en) wordt bepaald door wederzijdse beïnvloeding, men vormt elkaars zelfbeleving.

Een apart hoofdstuk wijdt Usher aan

de begrippen liefde en verliefdheid. Zij bespreekt idealisering als centraal kenmerk van verliefdheid, gepaard gaande met het willen opgaan in de ander, het verliezen of verzwakken van de ik-grenzen. Ook de partnerkeuze komt aan de orde, vooral de invloed van zowel oedipale wensen als de behoefte om met ouder(s) opgedane kwetsuren in de partnerrelatie te repareren. En de onvermijdelijke ontzuiling als de tekortkomingen van de partner niet langer ongezien kunnen blijven.

In de partnerrelatietherapie onderscheidt Usher de start, midden- en eindfase. Zij begint met drie sessies. De eerste is gewijd aan de actuele problematiek zoals die door beide partners wordt gezien. Vervolgens voor iedere partner, in aanwezigheid van de ander, een sessie waarin diens vroegere en huidige relatie met de ouders en de visie op het huwelijk van die ouders centraal staan.

Er is daarna, in de middenfase, geen sprake van een protocol of een vooraf vastliggend aantal sessies. Deze fase duurt vaak een of twee jaar met wekelijkse afspraken. Therapeutische vehikels zijn de veilige ruimte voor gesprek, reflectie en doorleving die de therapeut schept, en haar interpretaties en betrokkenheid. Twee echtparen worden uitvoerig besproken, zowel wat betreft hun ontwikkeling binnen de therapie als de opgaven waarvoor zij de therapeut plaatsen.

In aparte hoofdstukken staat Usher uitvoerig stil bij de overdracht en tegenoverdracht, ook weer met de nodige illustraties uit de reeds besproken casus. Ze

beschrijft de idealiserende overdracht van het koppel naar de therapeut, maar ook de vaak verborgen competitie tussen de partners om de aandacht van de therapeut. Zij signaleert bijvoorbeeld hoe sommige paren er naar streven om als koppel bewonderd te worden. Maar ook de partnerrelatie zelf is doortrokken van overdrachtsaspecten, en bewustmaking daarvan is een van de opgaven van de therapie.

Met betrekking tot de tegenoverdracht vestigt Usher nadrukkelijk de aandacht op de oedipale dimensie: de jongere relatietherapeut die schroomt om zonodig het gesprek over de seksuele omgang van de partners aan te gaan, vanuit het van vroeger beleefde verbod om je als kind te bemoeien met de intimiteit tussen de ouders. Ook in bredere zin signaleert zij dat de triade therapeut-partners makkelijk gevoelens bij de therapeut losmaakt over de vroegere relatie van zijn ouders en zijn al of niet gefantaseerde of gewenste rol daarin: redder, beschermer, maar ook het angstige kind. Een lastige beleving voor de therapeut is die van jaloezie, bij een koppel dat het materieel beter heeft of positieve ervaringen heeft waar de therapeut zelf ook naar hunkert. Ook hier biedt Usher weer sprekende illustraties vanuit de praktijk.

Het laatste hoofdstuk gaat over doorwerken en termineren. Doorwerken is herhalen, telkens weer de nieuwe aspecten in de onderlinge verhouding doorleven, zodat niet bij de eerste frus-

tratie of deceptie wordt teruggevallen in oud gedrag. En het is ten slotte het koppel zelf dat moet aangeven met de therapie te willen stoppen omdat het niet meer nodig is; een aankondiging die eerst door alle drie goed besproken wordt en dan uitmondt in een besluit om na een maand of twee te stoppen, al of niet met vermindering van frequentie van afspraken.

Wat Usher biedt, doet organisch aan: een ontwikkelingsproces dat leidt tot verdieping en verruiming van de relatie, waarbij oude trauma's en inhaal- of vermijdingsstrategieën niet meer alles bepalend zijn, maar herkend worden als zodanig als ze zich weer voordoen. Ook een proces waarin de partners de essentiële beslissingen zelf nemen, maar waarbij de therapeut verheldert, ambivalenties naar voren laat komen, niet wegloopt voor angsten of woede, en beide partners zoveel mogelijk tot hun recht laat komen.

In het licht van de huidige geprotocolleerde en op korte duur gerichte behandelingen is dit boek ouderwets. Maar ik vond het verademend en tegelijk realistisch. Ook trof mij hoe hier iemand aan het woord is die haar handelen geheel fundeert in het psychoanalytische gedachtegoed. Geen verwijzing naar iemand als Nagy, ook al onderstreept ze nadrukkelijk het belang van de multipartijdigheid en accentueert ze het meer-generatieaspect van de huidige partner-

... geen protocol of vaste duur ...

relatie. Ook Bowlby wordt niet genoemd, al vertonen de casussen veel uitingen van onveilige gehechtheid. Het heet niet narratief, al gaat het steeds om betekenistoekenning en verhalen, over de gezinnen van oorsprong en over de eigen relatiegeschiedenis, en stelt de therapeut zich niet als beterweter op. Geen Bowen, ook al

**... een organisch
proces ...**

gaat het nadrukkelijk om een partnerrelatie waarin beiden als individu kunnen leven en de therapeut stimuleert dat ieder verantwoordelijkheid neemt voor eigen gedrag en gevoel.

Voor mij was het een inspirerend boek.

Han Blankstein

Als liefde zoveel jaar kan duren: genieten van je relatie na 50

Alfons Vansteenwegen (2007). Tielt: Lannoo. 161 pp. € 19,95.
ISBN 978-90-209-7159-0.

Na diverse andere 'zelfhulpboeken' over relaties schreef Alfons Vansteenwegen dit boek voor oudere mensen met langdurige partnerrelaties. Hij wil ermee aantonen dat men op oudere leeftijd niet hoeft te berusten in een saaie of onbevredigende relatie, en wil de mensen middelen in handen geven om meer uit hun relatie te halen. Mij is gevraagd dit boek niet zozeer vanuit hulpverlenersperspectief te lezen en bespreken, maar vanuit het oogpunt van een 'gewone' lezer.

Ik behoor tot de doelgroep en beleefde een aantal uitgangspunten in dit boek over langdurige relaties als bevrijdend. De auteur noemt drie aspecten die kennelijk behoren bij relaties na je vijf-

tigste en die dus niet het gevolg zijn van een falen mijnerzijds:

- de grote dromen zijn voorbij;
- als het goed is ben je niet meer in de weer om elkaar te willen veranderen;
- er zijn minder grote gevoelens en meer realisme in relaties na je vijftigste.

De schrijver werkt deze aspecten op inzichtelijke en milde wijze uit, met de conclusie dat samenleven, inclusief seks, nooit vanzelf gaat, maar wel veel kan opleveren.

In hoofdstuk 1 en 2 worden de kenmerken van deze levensfase beschreven,